

ЦРЊАНСКИ О ПОЛИТИЦИ

*Приказ књиге: Зоран Аврамовић, Политика и књижевност у делу Милоша Црњанског, □
□ Академска књига, Нови Сад, 2008*

У новембру 2007. године навршило се 30 година од смрти Милоша Црњанског, без сумње највећег српског књижевника XX века. Чим споменемо Црњанског, одмах су нам пред очима Сеобе, Роман о Лондону, Код Хиперборејаца, Дневник о Чарнојевићу, као и једна од најлепших песама о српској престоници – Ламент над Београдом.

Пред нама је једна изузетна студија у којој је проф. Зоран Аврамовић изнео целовиту анализу политичке и укупне друштвене мисли Милоша Црњанског, која је остала скоро потпуно непозната или се њој приступало фрагментарно, углавном да би се осудио Црњански и као књижевник и као интелектуалац.

Дакле, када кажемо Црњански у књижевности ту скоро да нема ничега нејасног и непознатог; када кажемо Црњански у политици и о политици, о држави и нацији, о религији, демократији, о улози личности у историји итд., онда је то један други, мање познати Црњански, који својим ставовима, коментарима и полемикама поводом ових питања никога не оставља равнодушним.

Оно што је о тим темама имплицитно садржано у књижевним делима Милоша Црњанског, експлицитно се може пронаћи у многим текстовима које је Црњански објављивао у дневној штампи и часописима као што су Идеје, Време и Ел Економист. Књига проф. Аврамовића омогућава нам да не трагамо за архивама, она нам нуди пресек најбитнијих мисли Црњанског о наведеним питањима.

Не улазећи у дубљу анализу и оцену некњижевног дела Милоша Црњанског, требало би указати на значај и актуелност онога што је Црњански између два рата, говорио и писао о нацији, држави, демократији и религији. За нас су, данас и овде, та размишљања изузетно важна, јер још увек патимо од проблема који трају вековима.

Црњански се, како је исправно приметио проф. Аврамовић, позитивно односио према држави која је најбитнији оквир за постојање и развој једног народа. Стабилне државе нема без политичке воље народа. Једна држава је утемељена када регулисање њеног унутрашњег поретка преузима законодавни поредак, а не систем физичке силе или

самовоља политичких људи.

Анализирајући схватање нације у делу Милоша Црњанског проф. Аврамовић је дошао до закључка да је та мисао о нацији најближа етничким теоријама, али да се ту могу препознати елементи модерних политичких концепција нације, каква је концепција Макса Вебера. Одбрана идеје нације на идејном пољу била је за Црњанског једнака одбрани егзистенције државе. Црњански, дакле, заступа тезу о државотворности нације и брани југословенски државотворни национализам. Он је нацију поистоветио са словенством и бранио тезу о једном племену са три имена, а узроке разлика међу Србима, Хрватима и Словенцима налазио је у традицији, утицајима бивших царстава, покиданим економским везама и у ривалству подељених хришћанских цркава. Неоспорна је чињеница да је Црњански тачно уочио велику улогу националне свести, али је потпуно погрешно сматрао да се разнородна етничка структура југословенске државе може бранити идејом нације. То је била заблуда времена. За нас је проблем што та заблуда траје дуго, што се она поновила и у другој Југославији, где је такође промовисана идеја о југословенској нацији, која је завршила на већ познат начин.

У чему је још актуелност схватања југословенства код Црњанског? Он констатује да су највеће присталице те идеје били Срби и то из два разлога: због територијалне расцепканости српског народа и због словенске етничке блискости. Црњански такође примећује да један значајан број Хрвата и Словенаца испољава идејни и практични отпор према тој идеји и нетрпељивост према Србима. Ако те двадесете године поредимо са деведесетим, поставља се питање: шта се ту заправо променило?

Црњански свој однос према демократији исказује кроз афирмацију парламентарних институција и либералних вредности. Он нема дилема када је реч о демократском амбијенту као оквиру избора парламента и владе, јавности рада, али има дилема о улози народних маса где је у њима, као истиче проф. Аврамовић, видео "живи песак" мудрог политичког одлучивања. То његово неповерење према политичкој способности широких маса људи заснива се на непосредној политичкој стварности.

Интересантна су, а и веома поучна, размишљања Црњанског о особеностима српског народа: о ратним врлинама, братској неслози... Занимљива је опаска да у психологији српског народа не преовлађује постојаност, стрпљиво промишљање и смиреност, већ једна врста плаховитости, те да у свести српског народа преовлађује колективизам и традиционални дух.

Веома је важно поменути и тобожње везивање Црњанског за фашизам и његов однос према тој мрачној идеологији која се у двадесетом веку (као уосталом и данас) користила као ефикасно средство дисквалификације политичких противника. Ако такав однос према Црњанском, кога су у тај контекст ставили Крлежа, Зоговић, Штедимлија, Марко Ристић – односно међуратни комунисти и марксисте - преведемо према српској нацији данас, имамо доста медијски осмишљену, идеологизирану и фрустрирану причу о Србима као злочиначком фашисоидном, геноцидном народу. Та прича потиче од представника оних народа који се, у најмању руку, нису снашли када је фашизам претио да покори свет и који свесно заборављају шта су Срби дали у тој борби, од Јасеновца до

Црњански о политици

Пише: Драго Вуковић
уторак, 15 јул 2008 14:59

п Сутјеске и Сремског фронта.

Свима нама, а посебно онима који се баве анализом важних друштвених проблема, књига проф. Аврамовића заиста може помоћи, јер обухвата све оно битно што је Црњански написао у својим публицистичким текстовима. Мислим да ће идеје великог Црњанског о држави, нацији и демократији сачувати трајну актуелност, без обзира што су настале у једном сасвим другачијем друштвеном и државном амбијенту.